

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakértői véleménye

Tárgy: Cikkek, publikációk, műrészletek jogosulatlan felhasználása

Ügyszám: SzJSzT-25/21.

I. A megkereső által feltett kérdések

1. *A rendelkezésre bocsátott dokumentumok alapján a Honlapon megjelentetett Szerzőtől idézett írások szerzői jogokat sértenek-e, avagy azok a szabad felhasználás körébe tartoznak-e?*
2. *A megjelentetett írásokkal, idézésekkel kapcsolatban kiket és milyen jogok illetnek meg, kikkel szemben milyen jogsértések valósultak meg?*
3. *A szakértő egyéb észrevételei.*

II. Előzetes megállapítások, észrevételek

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI törvény (a továbbiakban: Szjt.) 1. § (2) bekezdése szerint „[s]zerzői jogi védelem alá tartozik az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása.” Az Szjt. 2. § (3) bekezdése alapján „[a] szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélétől.” A mű egyéni, eredeti jellegének megítélése tekintetében tehát nincs sem minőségi, sem mennyiségi minimális követelmény, amelynek való megfelelés automatikusan garantálná az oltalom fennálltát. Ugyanakkor e kérdésben a Szerzői Jogi Szakértő Testület (a továbbiakban: SZJSZT vagy Szakértői Testület) több szakvéleményében is egységesen kifejtett álláspontja alapján „elegendő az, hogy a műben az egyéni jelleg valamilyen minimuma megnyilvánuljon, azaz ne legyen teljesen meghatározva a körülménynek vagy az alkalmazott eszközök által; legyen legalább minimális tere a különböző megoldások közötti emberi választásnak, továbbá, hogy ne egy meglévő alkotásnak szolgai másolásáról legyen szó.” (SZJSZT-18/2004., 24/2004. valamint 19/2005. számú szakvélemények) Mindezekre tekintettel az eljáró tanács rögzíteni kívánja, hogy álláspontja szerint a T. Hivatal által csatolt DVD lemezen rendelkezésre bocsátott weboldalon található, Szerzőtől származó művek, mint az Szjt. 1. § (2) bekezdésének a) pontja szerinti irodalmi (pl. szépirodalmi, szakirodalmi, tudományos, publicisztikai) művek rendelkeznek egyéni, eredeti jelleggel és az Szjt. hatálya alá tartoznak.

III. Az eljáró tanács válaszai

1. *A rendelkezésre bocsátott dokumentumok alapján a Honlapon megjelentetett Szerzőtől idézett írások szerzői jogokat sértenek-e, avagy azok a szabad felhasználás körébe tartoznak-e?*

Az Szjt. 4. § (1) bekezdése alapján „[a] szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta (szerző).” A szerzőt megillető vagyoni jogok örökölhetők és róluk halál esetére rendelkezni lehet [Szjt. 9. § (4) bek.]. Az iratanyag alapján a szerző törvényes örökösei a szerzői művek tekintetében jogosultnak minősülnek. Az Szjt. 16. § (1) bekezdése szerint „[a] szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek

kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére. E törvény eltérő rendelkezése hiányában a felhasználásra engedély felhasználási szerződéssel szerzhető.” Ennek értelmében Szerző halála után műveit jogszerűen az örökös jogosultak (a továbbiakban: jogutódok) használhatják fel vagy adhatnak másnak engedélyt a felhasználásra. Minthogy a 2011. június 30. napján a szerző és a felhasználó által kötött jogátruházási szerződés az iratanyag alapján nem jött létre, ennek okán a felhasználó és a későbbi felhasználó által kötött ajándékozási szerződés sem válthat ki joghatást, a felhasználónak sem a szerzőtől, sem a jogutódoktól nincs és nem is volt érvényes felhasználási engedélye Szerző műveinek felhasználására. Abban az esetben nem szükséges a jogutódok engedélyének kikérése és a részükre történő díjfizetés, ha a felhasználás maradéktalanul megfelel valamely szabad felhasználási mód követelményeinek (Szjt. 33. §, 34-41. §).

Az Szjt. meghatároz bizonyos szabad felhasználási módokat, amelyek nem engedélykötelesek és díjtalanok.

Ilyen szabad felhasználási módnak tekinthető az idézés. Az Szjt. 34. § (1) bekezdése szerint *„[a] mű részletét – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző megnevezésével bárki idézheti.*” A jogszerű idézés érdekében a következő szempontokat szükséges figyelembe venni:

- Idézési célnak kell a felhasználás háttérében állnia, vagyis az idézett résznek illusztrációs, kiegészítő jelleggel kell megjelennie. Az idézett rész terjedelme így az átvevő mű jellegéhez, céljához kell, hogy igazodjon. Az idézés útján felhasználható műrészlet terjedelmével kapcsolatban nincs általános zsinórmérték annak jogszerűségét illetően, az esetileg megítélendő. Az azonban általánosságban elmondható, hogy idézni teljes művet nem, csak annak részletét lehetséges.
- Szükséges egy átvevő mű is, amely tartalmának alátámasztását szolgálja az idézés. Idézni csak műben lehet, vagyis az átvevő műnek is alkotói tevékenység eredményeként létrejött egyéni, eredeti jellegűnek kell lennie.
- Utalni kell az idézett forrásra, a mű megjelenési helyére és a szerzőre is.
- Az idézett résznek szöveghűnek kell lennie, vagyis szerzői jogi védelem alatt álló műből jogszerűen idézni csak változtatás nélkül lehet.
- Az idézett résznek el kell különülnie az átvevő mű többi részétől, például idézőjelek útján.

A rendelkezésre bocsátott 2020. 06. 11. napján mentett Honlap szemrevételezése után az eljáró tanács álláspontja szerint a Szerzőtől származó művek vagy műrészletek felhasználásai – különösen az első két szempont teljesülésének hiánya miatt – nem felelnek meg az idézés szabályainak.

Az Szjt. nevesít egy másik, az iratanyagban is hivatkozott olyan esetet is, amikor a szerzői jogi védelem az adott tartalom kifejezésére nem terjed ki. Az Szjt. 1. § (5) bekezdése kimondja, hogy *„[a] szerzői jogi védelem nem terjed ki a sajtótermékek közleményeinek alapjául szolgáló tényekre vagy napi hírekre.*” E kizárás csak egyértelműsítő funkcióval bír, egyrészt, mert a tények vagy napi hírek, események esetében a szerzői jogi védelem fennálltához szükséges egyéni, eredeti jellegről nem beszélhetünk, azok nem művek és ilyen módon nem is monopolizálhatók, másrészt, mert a hírek, események ilyen kisajátítása indokolatlanul vonná meg a társadalomtól az információhoz való hozzáférés jogát. E kizárás természetesen nem jelenti azt, hogy a hírt, eseményt tartalmazó, egyéni, eredeti jelleggel rendelkező közlemény – például a hír ismertetése, annak megszövegezése – irodalmi, tudományos vagy audiovizuális műként ne részesülhetne védelemben. Az ilyen típusú, híreket és tényeket tartalmazó művek felhasználásának engedélyezésével kapcsolatban – éppen az információ gyorsabb áramlásának elősegítése miatt – azonban a szerzői jogi törvény meghatároz bizonyos tájékoztatási célú szabad felhasználásokat.

Az Szt. 36. § (2) bekezdése szerint „[n]api eseményekhez kapcsolódó, időszerű gazdasági vagy politikai témákról megjelentetett cikkek vagy e témákról sugárzott művek a sajtóban szabadon többszörözhetők, nyilvánossághoz közvetíthetők – ideértve a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételt [26. § (8) bek.] is –, feltéve, hogy a szerző nem tett az ilyen felhasználást megtiltó nyilatkozatot. Ilyen felhasználás esetén a forrást – a szerző nevével együtt – fel kell tüntetni.”

E rendelkezés alapján a szabad felhasználás tárgya, alanya és módja tekintetében is szűkített. A szabad felhasználás tárgya csak a tényekhez, hírekhez kapcsolódó cikkekre, vagy az ezekről sugárzott (nyilvánossághoz közvetített) művekre terjed ki. A szabad felhasználás helye (alanya) – vagyis ahol (és akik) alkalmazhatják e szabad felhasználási esetkört – kizárólag a sajtóban lehetséges, arról azonban, hogy mi tekinthető 'sajtónak', az Szt. nem rendelkezik. A felhasználási módokat pedig a többszörözésre (Szt. 18. §) és nyilvánossághoz közvetítésre (Szt. 26-27. §) szűkíti a rendelkezés. Mindezek a tényezők betartásának vizsgálata azonban csak akkor bír relevanciával, ha a szerző (vagy jogutódja) az ilyen felhasználást kifejezetten nem tiltotta meg. A rendelkezésben helyet kap továbbá a forrás és a szerző neve feltüntetésének kötelezettsége, azonban ez a szerző személyhez fűződő jogaiából egyébként is következik. A rendelkezés gyökere az Európai Parlament és a Tanács az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK számú irányelvének (a továbbiakban: INFOSOC irányelv) 5. cikk (3) bekezdés c) pontja, amely az INFOSOC irányelv hatására történt 2003-as Szt. módosítás nyomán nyerte el máig hatályos szövegezését, ám nem előzmények nélküli a magyar szerzői jogtörténetében.

Arról, hogy pontosan mi értendő az Szt. 36. § (2) bekezdésében használt időszerű kifejezés alatt, sem a hatályos Szt., sem a korábban hatályos Szt., sem a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény (a továbbiakban: régi Szt.) nem rendelkezik – és az rendelkezésekhez fűzött miniszeri indokolások is hallgatnak e tárgyban. Mindazonáltal némileg támpontot adhat, hogy a korábban hatályos Szt. az Szt. 37. §-ával kapcsolatban rendelkezett az 'időszerűségről', ugyanis a 37. § (3) bekezdése úgy szólt, hogy „[i]dőszerű az a műsorszám, amely egy adott időponthoz fűződő, meghatározott eseményről ad tájékoztatást vagy ismertetést, és csak ennek keretében, járulékosan használja fel egyes művek kisebb részleteit”. Továbbá, a régi Szt. 20. §-ának (1) bekezdése – e szabad felhasználási mód előzményeként – már használta az 'időszerű' kifejezést, és indoklásában pedig hathatós segítséget nyújt az 'időszerű' kifejezés értelmezésében. Ennek alapján „[a] hír- és ismeretközlés szemléletességéhez fűződő követelmény indokolja a szabad felhasználásnak azokat az eseteit, amikor például a televízió napi híreiben egy tárlat megnyitására számol be, és átadását a tárlatról készült képek bemutatásával színezi... E szabad felhasználás azonban csak az alkalmiság, az időszerűség határáig terjed.” Az eljáró tanács e ponton megjegyzi álláspontja szerint 'napi eseményekhez kapcsolódó', valamint 'időszerű' kifejezések a szerzői jogi szempontú értelmező összevetést tekintve rokon értelmű kifejezések, és az adott hír vagy esemény aktualitásához kötődnek.

Mindezek alapján az érintett szabad felhasználás alkalmazhatóságához az eljáró tanács álláspontja szerint három releváns időpontot vagy cselekményt szükséges figyelembe venni és együttesen értékelni: a) a szerzői mű megalkotásának alapjául szolgáló esemény időpontját vagy idejét, b) a szerzői mű megalkotásának időpontját vagy idejét, c) a szerzői mű felhasználásának időpontját vagy idejét. Az tárgybeli szabad felhasználás esetén nélkülözhetetlen e három (összefüggő) esemény bekövetkezésének szoros egymásutánisága, vagyis az, hogy a releváns események kis időtávval kövessék egymást, ugyanis az eseménypontok közti nagyobb időtáv a szabad felhasználás gócpontjában álló időszerűséget alapjaiban kérdőjelezi meg. Nehéz ugyanis az alkotásban időszerűséget feltételezni (egyúttal az Szt. 36. § (2) bekezdését alkalmazni) akkor, ha a szerző egy évvel ezelőtti politikai eseményről ír cikket, és ugyanígy problematikus az

időszerűsége hivatkozni akkor is, ha a szerző ugyan közvetlenül az esemény után alkotott, de az így létrejött mű felhasználása csak évekkel később történik meg.

A Honlapon megjelentetett Szerzőhöz köthető írások felhasználása az eljáró tanács álláspontja szerint nem sorolhatók a napi eseményekhez kapcsolódó, időszerű gazdasági vagy politikai témákról megjelentetett cikkekkel kapcsolatos szabad felhasználások közé az alábbiakra tekintettel:

- A művek keletkezésének időpontja és a felhasználás időpontja közötti jelentős, esetenként több éves eltérés van. A tanács álláspontja szerint a mű megalkotásának alapjául szolgáló esemény időszerűségén túl, ahhoz kapcsolódóan a felhasználásnak is – az eseményre tekintettel – időszerűnek kell lennie.
- Egy adott, korábban aktuális kérdésben kialakított szerzői szemlélet, látásmód vagy vélemény kifejezése nem válik időszerű napi közleménnyé pusztán azért, mert a műben eredetileg megfogalmazott álláspont alapjául szolgáló körülmények újra időszerűvé válnak, vagy a mű alapját vagy ihletését adó korábbi, és az újabban kialakult körülmények tekintetében párhuzam vonható. A tanács álláspontja szerint ilyen szabad felhasználás esetén a szerzői alkotói tevékenységnek a mű megalkotásának alapjául szolgáló eseményt időben szorosan követnie kell.
- A szerző írásainak megjelenése periodikus, ami szintén arra utal, hogy a művek felhasználása során nem a napi eseményekről való olvasói tájékoztatás a cél, hanem a szerző korábban kinyilatkoztatott véleményének, álláspontjának általános, ciklusosan visszatérő ismertetése, és a szerző ismertsége okán a meglévő olvasói közönség megtartása vagy új közönség szerzése.

A rendelkezésre bocsátott 2020. 06. 11. napján mentett Honlap szemrevételezése után az eljáró tanács álláspontja szerint a Szerzőtől származó művek vagy műrészletek felhasználásai nem felelnek meg az Szjt. 36. § (2) bekezdés szerinti feltételeknek.

Továbbá, mind az Szjt. 34. § (1) bekezdése, mind az Szjt. 36. § (2) bekezdése tekintetében irányadóak a szabad felhasználásnak az Szjt. 33. §-a (1)-(3) bekezdésében foglalt általános szabályai, miszerint „(1) [...] Csak a nyilvánosságra hozott művek használhatók fel szabadon e törvény rendelkezéseinek megfelelően. (2) A felhasználás a szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezések alapján is csak annyiban megengedett, illetve díjtalan, amennyiben nem sérelmes a mű rendes felhasználására és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit, továbbá amennyiben megfelel a tisztesség követelményeinek és nem irányul a szabad felhasználás rendeltetésével össze nem férő célra. (3) A szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezéseket nem lehet kiterjesztően értelmezni.” Az érintett felhasználások a tanács álláspontja szerint ezen alapvető követelményeknek sem feleltek meg.

Az eljáró tanács álláspontja szerint egyéb szabad felhasználási esetnek [például átvétel: Szjt. 34. § (2) bek.; magáncélú másolás: Szjt. 35. § (1) bek.] nincs relevanciája, így azok lehetőségének átfogó vizsgálatát a tanács mellőzte.

Összegzés: Az eljáró tanács álláspontja szerint amennyiben a Honlap üzemeltetőjének Szerző műveinek (írásainak) felhasználására érvényes engedélye nem volt, úgy a vizsgált weboldalon valamennyi Szerzőtől származó, halála után megjelentetett önálló írás, ajánló, szemelvény és a weboldal archívumából online elérhető cikkek esetében szabad felhasználás sem állapítható meg.

Az eljáró tanács e ponton rögzíti, hogy bár a T. Hatóság kirendelő végzésében nem szerepelt, a szakértői vélemény tárgya – összhangban az iratanyaggal – a Szerző halála utáni felhasználásokkal kapcsolatos szakvélemény kialakítása.

2. A megjelentetett írásokkal, idézésekkel kapcsolatban kiket és milyen jogok illetnek meg, kikkel szemben milyen jogsértések valósultak meg?

Az Szjt. 4. § (1) alapján „[a] szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta (szerző).” A szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok – összessége. A szerző személyhez fűződő jogai (Szjt. II. fejezet) közé tartozik a mű nyilvánosságra hozatalához való jog, a névfeltüntetés joga, illetve a mű egységének védelme, a vagyoni jogok pedig többek között a mű nyilvános előadása, többszörözése, terjesztése, és annak nyilvánossághoz közvetítése (Szjt. 17. §). Az Szjt. 16. § (1) bekezdése szerint „[a] szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére. E törvény eltérő rendelkezése hiányában a felhasználásra engedély felhasználási szerződéssel szerezhető.”

A szerzőt megillető vagyoni jogok örökölhetők és róluk halál esetére rendelkezni lehet [Szjt. 9. § (4) bek.]. Az iratanyag alapján Szerző törvényes örökösei gyermekei, Jogutód 1, Jogutód 2 és Jogutód 3, akik a szerzői művek tekintetében vagyoni jogosultnak minősülnek. A szerzői jogok törvényes öröklése esetén a hagyatékba beletartozik:

- A felhasználás és a felhasználás engedélyezésének joga [Szjt. 16. § (1) bek.]. A felhasználási és az engedélyezési jog magában foglalja az Szjt. 17. §-a által – nem taxatíván – felsorolt felhasználási módokat;
- Az engedélyezési jogból eredő díjazás iránti igény [Szjt. 16. § (4) bek.];
- Az engedélyezési jog nélkül fennálló díjigény [Szjt. 16. § (5) bek.];
- Továbbá az esetlegesen átruházott vagy átszállt vagyoni jogok fejében járó, a halál után esedékes díjakra való igény.

Több személy öröklése esetén az örökösök jogállása osztatlan jogközösség, amely harmadik személyek irányába együttes engedélyezési jogot eredményez azzal, hogy az Szjt. 9. § (5) bekezdésnek megfelelően az örökösök egymás javára rendelkezhetnek.

Az Szjt. a nyilvánossághoz közvetítés egyik altípusaként nevesíti az ún. lehívásra hozzáférhetővé tétel vagyoni jogát. Az Szjt. 26. § (8) bekezdése szerint „[a] szerzőnek az is kizárólagos joga, hogy művét - másként, mint sugárzással vagy a (7) bekezdésben szabályozott módon - a nyilvánossághoz közvetítse, és hogy erre másnak engedélyt adjon. E joga kiterjed különösen arra az esetre, amikor a művet vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy teszik a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.” A megjelentetett írások online elérhetővé tétele tipikusan e felhasználási cselekményt valósítja meg.

Összegzés: Az eljáró tanács álláspontja szerint Szerző műveinek (írásainak) a Honlapon történő közzétételével – érvényes felhasználási szerződés híján megvalósult a mű nyilvánossághoz közvetítése (lehívásra hozzáférhetővé tétele), amelynek engedélyezésére az örökösök (jogutódok) lettek volna jogosultak.

3. A szakértő egyéb észrevételei.

Az eljáró tanács egyéb észrevételt nem tesz.

Budapest, 2022. január 10.

Dr. Lehóczki Zsófia
a tanács elnöke sk.

Dr. Sulyok Ádám Miklós
a tanács előadó tagja sk.

Arday Géza
a tanács szavazó tagja sk.